

Korkut Boratav ile Söyleşi

Ayşegül Gebizli*

Hocam, siz Hukuk Fakültesi mezunusunuz. Sonrasında Mülkiye’de yüksek lisansınızı, doktoranızı yapıyorsunuz. Hukuk mezunu birinin Mülkiye’yi bu denli arzulamasının sebebi nedir?

Eski hocaların akademik ünvanları bugünkünden farklıydı. Mesela yakında kaybettiğimiz Sadun Aren profesördü ama doktor değildi. Bana gelince, doktorum ama yüksek lisans yapmadım. Bizim zamanımızda yüksek lisans yoktu. İkincisi, ben sosyal bilimlerde akademik yönelişe yatkın bir kişi olarak liseyi bitirdim; Hukuk veya SBF arasında tereddüt ediyordum. Babam da üniversite hocasıydı. Birtakım siyasi çalkantıların sonunda bir profesör olarak üniversiteden uzaklaştırılmıştı. Ben liseyi bitirdiğimde Paris’te idi. Hem hemşehrisi, hem de uzaktan akrabası olan rahmetli Muammer Aksoy’a sormuş. “Hangisini tavsiye edersin, Hukuk mu Mülkiye mi?” diye. Aksoy, hem Hukuk’ta, hem SBF’de ders veriyordu. O da, “kapsamları, müfredatı çok farklı değildir; fark etmez” demiş. O sırada hukuka isteyen lise mezunları giriyordu. Mülkiye bir ayrı sınav yapıyordu. Ben de sınavlarla uğraşmaktansa hukuka girdim. Hukukta birinci sınıfa giren öğrenci sayısı üç bin kişidir. Elene elene sonuna kadar geldik. Sosyal bilimlere duyduğum ilgim giderek iktisada yöneldi. İktisattaki yönelişim de Hukuk Fakültesindeki iktisat kürsüsüne asistan olarak girme girişimiyle sonuçlanır gibi göründü. Fakat o sırada Hukuk’taki iktisat kürsüsü profesörü olan Mahmut Koloğlu imtihana girmeden önce, “Almanca bilmek şarttır” diye bir yazı yolladı bana. Asistanlık sınavına giremedim. İyi de oldu. Çünkü Hukuk’ta beni işletme iktisadına yönlendireceklerdi. Gelecekteki akademik gelişimim herhalde pürüzlü olacaktı. Bunun üzerine Siyasal’a, doktora programına başvurduğum ...

* SBF, Maliye Bölümü Dördüncü Sınıf Öğrencisi

Yıl kaç hocam?

Yıl, 1959. Beni programa almak için hukukta okunmayan iktisat derslerinin sınavlarına, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileriyle birlikte soktular. Geçer not aldım. Öncesine ilişkin de bir parantez açayım. Şimdi emekli ve İstanbul'da yaşayan Attila Karaosmanoğlu, duymuşsunuzdur ismini, o tarihlerde Siyasal'ın parlak asistanlarından. Zaten ben asistan olduktan hemen sonra da Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurucuları arasına katıldı. Ben SBF'deki doktora programına katılmadan önce onunla temas kurdum. Kimin bağlantısıyla olduğunu hatırlamıyorum. İzmir'lidir. Bizim de İzmir bağlantılarımız vardı. Bir yaz İzmir'de görüştük. "Siyasal'a, iktisat doktora programına katılmak istiyorum. Ne çalışayım; nasıl hazırlanayım?" diye sordum. Burada hemen parantez açıp ekleyeyim: Ben ortaokulu, Talas Amerikan Okulu'nda okudum ve lise yıllarında da İngilizcemi hiç aksatmadım.

Neredeydi hocam Talas Amerikan okulu?

Talas Kayseri'dedir. Biz okurken Kayseri'den on kilometre uzaktaydı; şimdi aşağı yukarı bütünleşmiş. Attila da bana "İngilizce bildiğine göre, en iyisi, Samuelson'un Economics adlı bir kitabı vardır. Onu okur, öğrenirsen iktisattan hiçbir problemin olmaz" diye yol gösterdi... Siz hangi bölümde öğrenciydiniz?

Maliye

O zaman Paul Samuelson'un ismini, kitabını duymuşsunuzdur, Türkçede de var. Ben de Samuelson'un o sırada Türkçesi olmayan Economics kitabının ilk baskılarından birini buldum; okudum baştan aşağı. Gerçekten de hem doktora kabul sınavlarında; hem de daha sonraki asistanlık sınavlarında o sayede başarılı oldum. İktisat doktora programına böyle girdim. Dersleri tamamladıktan sonra asistanlık sınavı açıldı. O zaman Maliye kürsüsünde başkan Bedri Gürsoy idi. Ben de başvurdum. Bedri Gürsoy doktora programında bize ders vermemişti; ama bir yıllık programı iyi notlarla bitirmiştik. Herhalde duymuş. Ayrıca sınavda bana rakip olarak giren bir veya iki kişi vardı. Ben onlara İngilizce'den fark yaptım. O sıralar İngilizce bilmek büyük bir fark yaratıyordu. Klasik lise eğitiminden gelenlerin bendeki yabancı dil avantajını aşmaları çok zordu. Asistanların çoğu akademik mesleğe girdikten sonra söküyorlardı İngilizceyi. SBF'ye böyle girdim işte.

Hocam, Öğretim Elemanları Sendikası'nın kurucularından olduğunuzu biliyoruz. Öğrenciyken ya da asistanken de böyle girişimleriniz var mıydı? İçinde bulunduğunuz oluşumlar var mıydı?

Bizim üniversite öğrencilik dönemimiz, şimdiki kuşaklar pek farkında değildir, çok baskıcı bir dönemdi. İki tane öğrenci federasyonu vardı. Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Milli Türk Talebe Birliği. Aşağı yukarı resmi çizginin kontrolünde örgütlerdi. Milli Türk Talebe Birliği biraz daha sağcı bir örgüttü. Türkiye Milli Talebe Federasyonu ise, biraz daha öğrenci tabanına yakın olma çabası izlerdi. Üniversitede öğrenci olduğum 1950’li yılların sonları, örgütlü muhalif harekete imkân veren bir ortam yoktu. Demokrat Parti’nin son yılları şimdikilerin algılayamayacağı bir tablo içeriyordu. Benim kuşağımdan kime sorsanız, o tarihlerde dünyaya ve Türkiye’ye ilgi duyan ruh halleri yahut ortamlar içindelerse, fikir hayatının çok ağır bir baskı ortamı içinde olduğunu söyleyeceklerdir. Akademik ortam da bir hayli gerilimliydi. Üniversite öğrenciliğim sırasında sözünü ettiğim öğrenci dernekleri içinde değildim. Ama iktidara karşı, Türkiye’nin meselelerine karşı belli bir duyarlılıkla birleşen öğrenci grupları vardı. Ben de o tür bir gruplaşma ile Demokrat Parti karşıtı o 28 Nisan ile 27 Mayıs arasındaki yürüyüşlere, hareketlere katıldım. Hatta bir örgütlenme çekirdeği oluşturmaya çalışıyorduk. Mesela Deniz Baykal Hukuk’tan sınıf arkadaşımıdır; ama onunla aynı gruplaşma içinde değildik. Onun 555 K sırasında Menderes’in yakasına yapışma şöhreti sonradan çıktı. Ben onu bilmiyorum. O tarihlerde Deniz’in de öğrenci nümayişlerinin içinde olduğunu biliyorum.

Gelelim 27 Mayıs’tan 6–7 ay sonra başlayan asistanlık dönemindeki Türkiye’nin fikri ve akademik ortamına. 27 Mayıs darbesi adeta niteliksel bir kırılma getirdi. Ben darbe öncesinde ve sırasında doktora öğrencisiydim. 1960’ın sonunda, Aralık ayında asistanlığa girdim. Fakülte direnme noktalarından biriydi; hükümete karşı yapılan nümayişlerin, direnmelerin, öğrenci hareketlerinin odaklarından biriydi. Onu Alpaslan Işık ile konuşursanız daha iyi anlatır. Çünkü bizzat yaşadı. Mülkiye’nin kurşunlanmasını yaşayanlar var. Tuncer Bulutay yaşadı.

Alpaslan hoca anlatmıştı, evet.

Asistanlık döneminde, öğretim üyeleri ve bizim gibi yeni yetme asistanlar arasında hiç beklemediğim ve Hukuk’ta gözlenmeyen yumuşak ve demokratik bir ilişki vardı. 27 Mayıs’ı izleyen, yirmi yıla yakın demokratlaşma ortamının birkaç adım ilerisini Fakültede sonuna kadar yaşadık. Benim asistanlık dönemim de o ortamın yarısını biraz aşar. 1970’li yılların başlarında doçent oldum. O ortamın içinde, akademik yükümlülüklerimiz dışında tamamen özgürdük. Birdenbire hızla gelişen öğrenci hareketleri vardı. Sol oluşumlar SBF’deki öğrenci derneğine hâkim olmuştu. Fikir Kulüpleri Federasyonu çok önemli bir öğrenci örgütlenmesiydi. Ben ve asistanların büyük bir bölümü, sol öğrenci ve kitle hareketlerinin ve bazen de siyasi hareketlerin içinde yer aldık. Öğretim üyeleriyle de hiçbir gerilim, problem

olmadı. Onların “sen niye şöyle bir yazı yazdın, filanca bildiriye niye imza attın, filanca yürüyüşe niçin katıldın” diye sormaları mümkün değildi; düşünülemezdi. Çünkü bir kısmıyla zaten hep beraberdik. Faşist cinayetlerin veyahut baskıların söz konusu olduğu dönemde profesörlerle birlikte protesto ettik; bildirileri imzaladık; yürüyüşlere katıldık. Bir olayı örnek vereyim. Basın Yayın’ın girişten soldan birinci odasında Mustafa Kuseyri adlı solcu bir öğrenci tabancayla öldürülmüş olarak bulundu. Ve bunu Fakülte kamuoyu faşistlerce işlenmiş bir cinayet olarak yorumladı. Fakat sonra anlaşıldı ki bir arkadaşı kazayla vurmuş. Ama biz bunu çok sonra öğrendik. Bu olay vesilesiyle örgütlenen faşizmi protesto yürüyüşünde ben Muammer Aksoy ile yan yana saf tuttuğumu hatırlıyorum.

Hocanız değil miydi Muammer Aksoy?

Hoca-asistan ilişkilerimiz hiyerarşik değildi, demokratikti. Politik tavırların ötesinde, akademik düzey, akademik çaba bizde çok önemliydi. Yani siyasetin koltuğuna sığınarak ilerlemek mümkün değildi. Fakülte sağcılara, solculara bölünmüştü. Ve Fakülte’deki bu bölünmüşlüğü akademik ilerlemelere yansımaları önlemek için herkes olağanüstü bir çaba içindeydi. Yani mesela solcu olarak bilinen bir asistanın doktora tez jürisinin dengeli kurulması için çok titiz bir çaba harcanırdı. Ve bu çabaya biz solcular da özellikle katkı yapardık. “Solcu olduğu için kayırılma” suçlamasını önlemek için... Diyelim solcu bir hocanın koltuğuna sığınıp yükselip gitmek mümkün olmazdı. Aynı şey öbür taraf için de söz konusuydu. Dolayısıyla siyasi tavırlarımız problem olmazdı, ama en önemlisi akademik ilerlemeler de siyasetin koltuğuna girerek olmazdı. Bunu yapmaya kalkışan birçok genç asistan meslek hayatında tıklandılar; ayrılıp gittiler. Yani şu veya bu kanattan bir hocanın koltuğunun altına girip o beni nasıl olsa taşır rehaveti asla işe yaramadı. 1970’li yılların aşağı yukarı sonlarına kadar bütün unvanlar, akademik unvanlar, hak edilerek alınmıştır.

Ne zaman profesör oldunuz?

Benim açımdan bütün atamalar hep problemlidir. Yani doktora, doçentlik, profesörlük unvanlarını tabir caizse, pürüzsüz aldım; ama doçentlik ve profesörlük kürsülerine atanmada engeller çıktı. Doçentliğe atama, 1970 sonrasında Milli Eğitim Bakanı’nın imzalanmasıyla tamamlanıyordu. Adalet Partili Milli Eğitim Bakanı imzalamadı. İdari yargı yoluyla aldık. Üniversite Senatosu beni 1980 sonrasında profesörlüğe yükseltti. Bu kez Kenan Evren imzalamadı. Dolayısıyla kadroya girmedik. Ama profesörlük tartışmalıdır. Hukuken, bir akademik unvan mıdır, kadro pozisyonu mudur? Yani kadroya tayin olmayan bir insan profesör olur mu olmaz mı? Bu konu tartışmalıydı. Ben onun için özgeçmişimde Ankara

üniversitesi tarafından şu tarihte profesörlüğe yükseltilmiştir diye yazarım. Darbeden sonra, dosyaları benden altı ay önce tamamlananları, sanıyorum, Kurthan Fişek'i, Rona Aybay'ı (ki bu arkadaşlar daha sonra 1402'lik olup üniversiteden atılacaklardı) Kenan Evren farketmeden imzaladı. Sıra bana gelince imzalamadı. Böylece "yarım profesör" konumunda 1402'lik olarak Şubat 1983'te üniversiteden uzaklaştırıldım.

Hayat hikâyesine girersek çok uzatırız. İki buçuk yıl yurt dışında Afrika'da hocalık yaptım. Geri döndüm. Dava açtım. Kazandım. Ama ne olarak kazandım? Doçent olarak mı? Hayır. Kestirmeden beni profesör yaptılar. Çünkü bizim üniversiteden atılmış olduğumuz dönemde bunlar atılanların, ayrılanların boşalttığı yerleri doldurmak için torba kanun gibi bir düzenleme yapmışlar. Mesela, orkestra şefi Hikmet Şimşek, ressam Turan Erol profesör olmuşlar. Yani herkes profesör olmuş. Dolayısıyla biz de profesör olduk. Yani profesörlük için gerekli olan tüm akademik koşulları yerine getirmiştik; profesörlük takdim tezini vermiş; ikinci yabancı dil sınavını geçmiştik; ama kadroya tayinimiz olmamıştı. Gıyabımızda çıkan torba kanun sayesinde profesör olarak üniversiteye döndük.

Şöyle bağlayayım: Akademik unvanlar bakımından Fakültemizin sicili tertemizdir. Ama iş atamalara gelince yukarı katlar devreye giriyor. Bazen Eğitim Bakanı'na, bazen Devlet Başkanı'na takılmalar oluyor.

O dönemde sizinle çalışan hocalar kimlerdi?

Bizim kürsüde, benimle doktora yapmakta olan Halil Berktaş ve yakın çalışma arkadaşım olan Şevket Pamuk, 12 Eylül sonrasında ve benim atılmamın ertesinde istifa ettiler. Daha önce, başka sebeple ayrılan Etyen Mahçupyan bizim kürsüdeydi. Fakülte'de iktisat bölümünde çok ağır bir kan kaybı oldu. Tuncer Bulutay'ın kürsüsü Ercan Uygur dışında tamamen atıldı veya istifa etti. Tuncer

ve Yılmaz 1402'lik oldular; Hasan Ersel; Nuri Yıldırım istifa ettiler... Benden bir sonraki kuşakla yakın ilişkilerimiz vardı ama doğrudan doğruya benim asistanım diyemem. Mesela Yılmaz Akyüz, benden genç. Çok iyi işbirliklerimiz oldu. 1402'lik olduktan sonra UNCTAD'a gitti. Ben Afrika'ya gittim, geldim. Yılmaz Fakülte'ye dönmedi; UNCTAD'ta kaldı; sonunda bu kuruluşun baş ekonomisti oldu. Fakülte'ye döndükten sonra zaman zaman Cenevre'ye giderek Yılmaz'ın UNCTAD'taki çalışmalarına ben de katkılar yaptım. Çok yakın işbirliğimiz olan Bilsay Kuruç Fakülte'de kaldı. Bunlar benim birlikte tartışarak, okuyarak, polemik yaparak belli bir iktisat ekolü oluşturduğumuz arkadaşlarımdır.

Yeni kuşağı nasıl değerlendiriyorsunuz hocam?

Sevdiğimiz, değerlendirdiğimiz genç arkadaşlar var. Bir kısmıyla ben ayrılmadan önce birlikte çalışmaya başlamıştık. Emeklilikten önce bir dönem bölüm başkanlığı yaptım. Emekli oluncaya kadar da ana bilim dalı (yani eski adıyla kürsü) başkanlığı yaptım. Ahmet Haşim Köse Fakülte'ye benim bölüm başkanlığım sırasında bizim kürsüye girdi. Onunla çok yakın çalışmalarımız var. Uzun süre benim kürsü arkadaşım, asistanım olan Nilgün Erdem şimdi Maliye Bölümü'nde. Lisansüstü programda benim derslerime giren gençlerden bazıları şimdi profesör. Onlar değerli arkadaşlardır. Hepsini tek tek sayamam; ama gençlerden sevdiğimiz, değer verdiğimiz arkadaşlar var.

Üniversiteden ayrıldıktan beş yıl sonra döndüm. Döndükten sonra birdenbire ortamı değişmiş gördüm. Eskiden olmayan sağlıklı bir hiyerarşi yerleşivermiş.

Onu soracaktım ben.

Bu hiyerarşinin üst kademesindekiler bazen iyi niyetli, bünye olarak demokrat insanlar olabiliyor. Ama hiyerarşiyi bozamıyorlar. Bozmak da istemiyorlar. Çünkü üniversite hayatı öyle bir hal almış ki, kapıp koyuversen işleri hiç yürütemeyeceksiniz. Nedenini tekrar tekrar vurgulayayım. 12 Eylül öncesinde ana karar organı olan Fakülte Kurulu'na doçent olduktan sonra girilirdi. Yani doçentlik gerçek anlamda mesleğe giriş sayılırdı. Doktoralı asistanlar fiilen doçentlerin, profesörlerin meslektaşlarıydı. Yayın yaparlardı, derslere girerler; kâğıt okurlardı, değerlendirilirdi; ama bu fiili durumdu, resmi değil. Resmi durum ise, doçentlikten sonra herkesin katıldığı Fakülte Kurulu'nun tam yetkili olmasıydı. Haftada bir, Perşembe öğleden sonra yapılan toplantılar saatler sürerdi; Fakülte'nin her konusu görüşülür; ilke kararları, bazen ayrıntılı kararlar burada bağlanırdı. Tabii, her yerde olduğu gibi ilgisizler; üç toplantıdan birine gelenler de vardı. Ama en azından yirmi beş otuz kişilik bir çekirdek Fakülte'nin her konusunu titizlikle

ve büyük bir şevkle tartışırdı. Akademik düzeyleri bozmayalım, Fakülte'yi resmi siyasetin, hükümetin yörüngesi içinde tutmayalım endişesi egemendi. Sağcılar bile buna özen gösterirlerdi. Ve Fakülte'nin işleri kurallara, akademik ilkelere uygun bir şekilde yürüsün; akademik, bilimsel düzeyi yükseltelim diye uğraşırdık. Bu ortam kaybolmuştu. Eski biçimiyle, yetkileriyle Fakülte Kurulu ortadan kalktı. Herkese açık Akademik Kurul var; ama o kurul sohbet toplantısı yapıyor. Rektör, dekan, bölüm başkanlarından ve en tepesinde YÖK'ten oluşan hiyerarşik karar birimleri bünyeye girmiş. Bu, hem Mülkiye'nin geleneğine aykırı; hem de Fakültelerin tüzel kişilik taşıdığı ve usta-çırak ilişkilerinin belirleyici olduğu ve akademik-bilimsel bir süreklilik, gelenek oluşturmayı hedefleyen kürsüye dayalı sistemin mantığıyla çelişiyor.

Peki, 12 Eylül'ün etkisi var mı sizce bunda?

Tek sebep 12 Eylül'ün kendisidir. Ve o dönemde yapılan yasal ve idari düzenlemelerdir. Örnek vereyim. Danıştay kararı ile Fakülte'ye döndüm. Bölüm Başkanı olan arkadaşım, hangi dersi vereceğimi bana bildirdi. Şimdi tam hatırlamıyorum; herhalde uygun üslupla söylemiştir; “şu dersi vermeni uygun görüyorum; mümkünse” demiştir. Ama mühim olan bölüm başkanının kimseye danışmadan karar alabilmesine yol açan hiyerarşik düzenin yerleşmiş olmasıdır. 1402'lik olan birçok arkadaşımız davaları kazandı. Bazıları özlük haklarını aldıktan sonra istifa edip ayrıldılar. Bazılarımız döndük ve kaldık. Yukarıda bir Meray Odası vardır. Biz ayrılmadan önce orası herkesin genç, yaşlı, asistan, profesör herkesin öğle molalarında; teneffüs aralarında toplandığı bir yerdi. Bir köşede satranç oynanır. Bir köşede gazete okunup siyaset görüşülür. Bir köşede de Bülent Daver'in etrafında birbiriyle gırgır geçen bir cemaat vardır. Fakülteye döndükten kısa bir süre sonra asistanlar geldiler: “Meray Odası'na giremiyoruz. Bir gün topluca birlikte oraya girip eski düzeni geri getirsek mümkün mü?” diye sordular. Tabii dedik. Fakülte'ye dönmüş birkaç 1402'lik, on-onbeş asistanla Meray Odası'na bir öğlen vakti girdik. Meray'daki hocalarda bir ürperme oldu; ama tabii kimse “çıkın, ne arıyorsunuz burada” diyemiyor.

Bizde yok ama Hukuk Fakültesi'nde asistanlar odası vardı galiba...

Muhtemelen 12 Eylül'den sonra bir asistanlar odası yapmışlar, bir de hocalar odası yapmışlar. Bizde asistan odası da olmadığı için, çocuklar çay ocağının başında toplanıp, ayakta sigara içerek sohbet ediyorlar filan. Neyse, Meray Odası'na girdik; ama öyle tatsız bir hava oldu ki, o günden sonra gençlerden kimse gelmedi. “Buraya gelip, bu ortamın içinde oturulur mu? Sohbet edilir mi? Şakalaşılır mı? Birşey bozulunca, bozuk kan girince dönülmüyor eskisine.

Eskisine dönmek için her şeyi yıkıp yeniden yapmak lazım. Yani dünyada 1968 sonrasındaki gibi devrimci rüzgârlar eserse, Türkiye'ye de yansır ve belki düzelir işler. Ama bu durumda iyi niyetlilerin düzeltmesi mümkün değil. Yani şimdi yumuşak, demokrat meşrepli dekan ve bölüm başkanları olabilir; olsa bile kan bozulmuş. Öğrenci hoca ilişkilerinde de bunun yansımaları vardır, büyük ihtimalle.

Hocam bir şey daha sormak istiyorum. Şimdi ana akım iktisat öğretisi son yıllarda matematiğin üzerinden giden bir seyir izliyor. Sizin buna bir eleştiriniz, bir düşünceniz var mı bu konuda?

Var. Bu konuda yazdım da... Ana akım denilen iktisat öğretisinin bir kanadı da monetarist denen akımdır. Şöyle söyleyeyim, monetarist akımla tartışılır ve polemik sürdürülür. Neoklasik akımla polemik dahi sürdürülemez. Çünkü onların uğraşı alanının geleneksel anlamda, sosyal bilim olarak iktisat olmadığını düşünüyorum. O bir normatif kaynak tahsisi teorisi aslında. Optimizasyonu arayan bir yaklaşımdır. Açıklayıcı özelliği çok sınırlıdır. Yani herkesin, her türlü bilgiye sahip olarak optimum aradığı bir dünyada yaşıyor olsak neoklasik teori açıklayıcı da olabilir. Aksi halde, içinde yaşadığımız çelişkili, çatışmalı, eşitsiz, güç farklılıklarını belirleyici olduğu dünyanın açıklanmasına değil, kısa dönemli kaynak tahsisini düzeltme reçetelerinin oluşturulmasına hizmet eder. Bu sınırlı ufka sahip reçetelerin hayata geçirilmesinin arka planını, etkenlerini, kapsamlı sonuç ve yansımalarını dahi açıklamada yetersiz kalır. Buna rağmen öğretmek zorundayız, çünkü iktisadın dış dünyadaki öğretiminin; özellikle Anglo-Sakson üniversitelerinde ana gövdesini oluşturuyor. Dolayısıyla kendi öğrencilerimiz oraya gidince sudan çıkmış balığa dönmesinler. Hem de iyi öğretmek zorundayız. Eleştirsek bile, eleştirerek, eleştirme hakkını saklı tutarak hakkıyla öğreteceğiz. Sizin ana akım dediğiniz iktisat öğretisi zaten şimdi yeni baştan tartışılıyor. "Niye bu hatalı reçeteleri önerdik; savunduk; niye bu krizi öngöremedik?" diye sorguluyorlar. Kraliçe Elizabeth bile, "iktisatçılar niçin bu krizi öngöremediler?" diye sormuş. İngiltere'nin en seçkin iktisatçıları yanıtlamaya kalkışmışlar ve sonuçta, "hayal gücümüz eksikmiş" teşhisinde birleşmişler. Biz de diyebiliriz ki, hayal gücünüzün eksikliği nedeniyle dünya ekonomisi krize sürükleniyorsa, diplomalarınızı yırtın ve atın. Bir Nobel ödüllü iktisatçı, Krugman krizden sonra ana akım iktisadını eleştirdi. "Modellerin şıklığı, estetiği ve matematik özün, gerçekliğin önüne geçti" diye suçladı. Bir başka iktisatçı da "Krugman'ın söylediklerini destekleyelim" diye internetten imza toplamaya kalkıştı. Krugman'ın eleştirisi doğru, ama o kadar hafif ve sığ ki, imza vermeye benim elim varmadı. Bu eleştiriyi yıllardan beri söylüyoruz; ama çok daha ötesine giderek... Krugman'ın bu arızayı keşfedip, kendisinin de katkı yaptığı bir bilgi birikimine böyle bir gecikmiş eleştiri yaparsa, bu eksik doğruları söylüyor diye imza atmam.

Siz derslerinizi hangi akım çerçevesinde veriyordunuz?

Uluslararası iktisat, kalkınma teorisi, büyüme teorileri, iktisadi düşünce tarihi, iktisat tarihi, planlama, iktisat politikası dersleri verdim. Bunların büyük bir bölümü ana akımın dışındaki yaklaşım ve kuramların belli ölçülerde ağırlık taşıdığı derslerdir. Anglo-Sakson iktisat programında yavaş yavaş marjinalize edilen bazı konuları, programları Fakültede koruduk; sürdürdük. Mesela uluslararası iktisat dersinin bir ana akım gövdesi vardır, bir de onun dışına çıkan dünya ekonomisinin o çeşitli gerilimlerini, çelişkilerini kavramayı hedefleyen başka öğeleri vardır. Hepsini birden kapsamaya ve anlatmaya özen gösterdim. Benim saygı duyduğum meslektaşlar da bunu yaptılar. Yani, siyasi tavırları şurada veya burada olsun öğrencilerimizi bütün akımlardan haberdar etmeye özen gösterdik. Benim bu özene ihtiyaç duymadığım tek yer, bunu da bir parantez içine koyayım, Afrika'da hocalığım sırasında oldu. Çünkü Zimbabve'de ana akımı öğretme ihtiyacı yoktu. "İktisat, bir sosyal bilim olarak dünyayı kavramaya nasıl yardım eder?" Derslerimiz, bu soruyu yanıtlama gündemi üzerine inşa edildi. Hocalardan ana akımı öğretenler vardı; ama bu bir zorunluluk değildi. Çünkü benim ders verdiğim öğrenciler, bir bağımsızlık savaşının bitiminde üniversiteyi dolduruveren ve şimdiye kadar eğitim imkânı bulmamış siyah Afrikalı gençlerdi. Bunların, o tarihte Batı'ya, Amerika'ya gidip doktora yapma arayışları yoktu. Bir öğrenme tutkusuyla derse giriyorlar. Dünya nasıldır? Nasıl kavrayabiliriz? Çelişkileri nedir? Niye çalkanıyor? Niye biz bu hale düştük? Niçin biz geriyiz, ötekiler ileri? Geri kalmışlığa mahkûm muyuz? Ülkemizi nasıl kalkındırırız? Dışarıdan gelen şu şu reçeteler doğru mudur yanlış mıdır? Kimlerin çıkarlarını gözetmektedir? Bu türden sorunlarla cebelleşiyorlar orada.

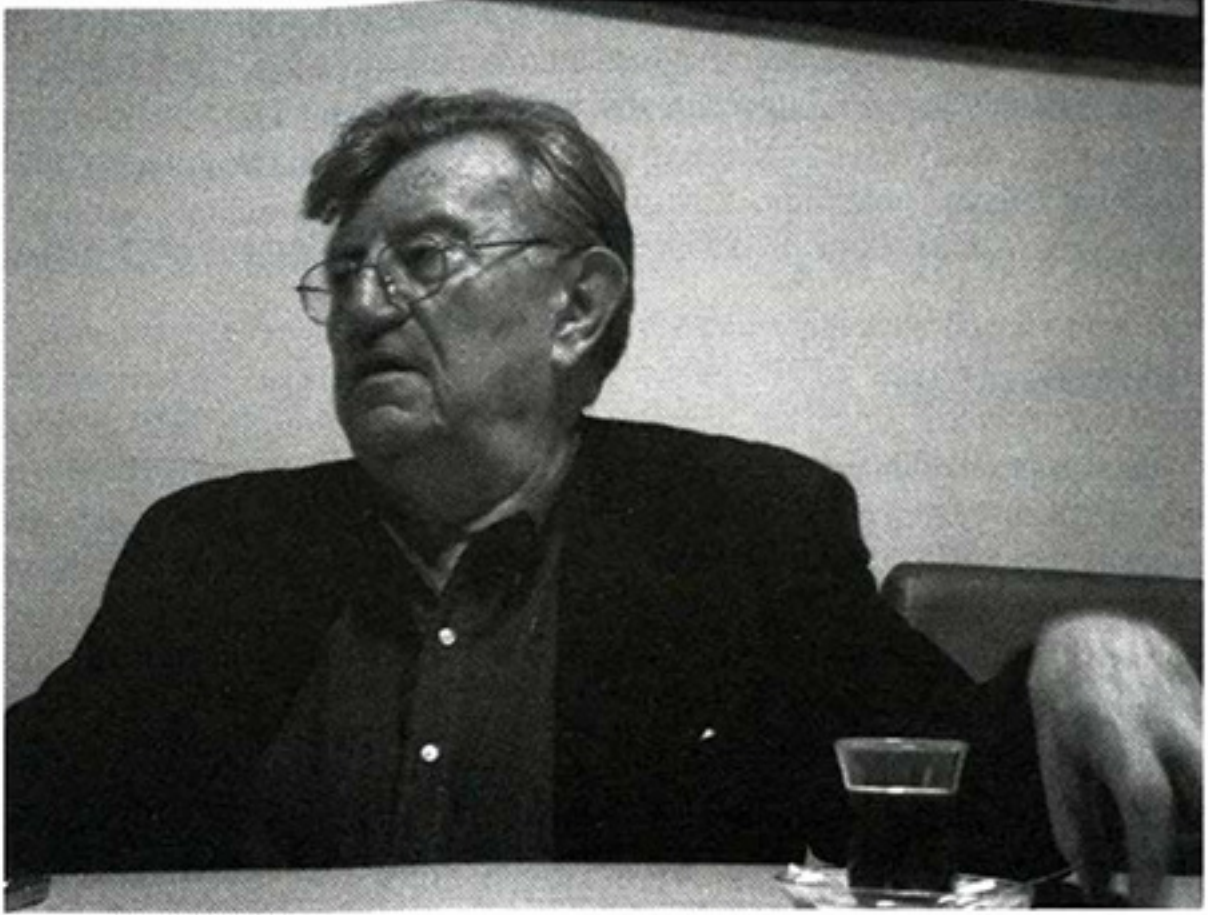
Ama biz burada kendi öğrencimizi ihtiyaç duydukları kanallar açıldığı zaman yurt dışına yollayacağız. Ana akımın gövdesine pompalayacağız ve onlar o aletlerle yetişmiş olarak gidecekler. Dolayısıyla tek tük meslektaşlarımızda, özellikle, sonra meslekten ayrılıp giden gençlerde bazen aşırı tavırlar olmuştur. "Ana akım yanlıştır; süprüntüdür. Niye öğreneyim, niye öğreteyim?" diyenler olmuştur. Ama biraz tembellekle de ilgilidir bu tavırlar. Yani yüzyılların katkısıyla oluşmuş bir disiplini hem öğreneceksin, kavrayacaksın, formel matematiksel araçlarını da öğreneceksin, kavrayacaksın ki tartışabileşin veya benimseyebileşin. Bir düşünce sisteminden korkarak bir yere gidemezsin. Göğüslemen lazım, öğrenmen lazım. Öğreneceksin ki bilgi üzerine reddedebileceksin. Kabul edeceksen, "başkaları doğruyu bilirler" rehabetine kapılarak değil, bilgi üzerine kabul et. Bizim de, yetişkinlerin de bazen yazdıkları eleştirel notların sadece sivri uçlarını alıp kolaya kaçmak isteyenler olmuştur zaman zaman. Ama bilimde kestirme yollar, kolaycılık yoktur.

Akademik meraktan çok kariyer yapma amacıyla gidiliyor artık yurtdışına.

Tamam, doğru. Ama akademik meslek içinde ana akıma karşı mücadele edenler var. Öğrenciler katında da var. Birkaç yıl önce Fransa'daki iktisat öğrenirlerinden başlayan "otistik iktisada hayır" tepkileri oluştu. Ne var ki, bugünün ortamında ana akımın tahakkümünü yıkmak çok zor. Yükselmek için ana akımın hâkim olduğu periyodiklerde yayın yapacaksın; referans alacaksın. Ben mesela doktoradan önce yurt dışına yollamaya taraftar değilim. Doktoradan sonra yollayıp başka akımlarla, başka ortamlarla iç içe girsinler, harmanlaşsınlar. Ama genç kafaların, dışarıdaki o katı ana akım öğretisiyle şekillendikten sonra Türkiye'ye döndüklerinde pek yararlı olacaklarını sanmıyorum. Bir ara benim oğlum mühendislik doktorası yapıyordu Amerika'da. O sırada aynı üniversitede iktisat doktorası yapan Boğaziçi mezunu bir arkadaşı da vardı. Yirmi yıl kadar önceydi; oğlumu ziyaret ederken, iktisatçı genç bana dert yandı: "Korkut amca", dedi, "ben Boğaziçi'nden çok iyi derecelerle iktisat diploması aldım. İyi İngilizce ve iyi iktisat bilerek buraya geldim. Ve burada eşek gibi çalışıyorum. Çinliler geliyor. İngilizce bilmiyorlar, iktisat bilmiyorlar. Sadece matematik biliyorlar. Hepsi 'A', 'A' alıyor. Ben 'B'leri güç bela ancak çıkarıyorum." İşte sırf matematik bilgisiyle mesafe almaya imkân veren bir öğretisi haline geldi iktisat. Özellikle Amerika'da.

Hocam, 150. yılında Mülkiye'yi Türkiye'nin neresine koyuyorsunuz, nasıl değerlendiriyorsunuz; kendi döneminizle karşılaştığınızda bir fark görüyor musunuz?

Cami yıkılmış ama mihrabı yerinde derler, yaşlı ve güzel kadınlar için. Mülkiye'nin de mihrabı yerinde. Öbür camiler toz oldu. Enkaz oldu. Bizimki güzel, oturuyor hâlâ. Hâlâ eskinin izlerini belli ölçülerde taşır. Bazı bölümler diğerlerinden daha çok taşıyor. Bazı bölümler daha az taşıyor. Şimdi bölüm dedikodusu yapmayayım müsaadenizle. Fakat mesela biz ODTÜ'nün çok ilerisindeydik, iktisat olarak. ODTÜ'deki yaşlı kuşak hocaların bir bölümü bizden oraya geçti zaten. Bizim Mülkiye'nin bir handikabı vardır. Hoca-öğrenci ilişkileri Amerikan üniversitelerindeki kadar sıkı fıkı değildir. Esas olarak, Fransız taktır sistemi ile öğretim yapılırdı bizde. Hoca ders anlatır. Öğrenci ders notu tutar ve ders malzemesini toparlamaya çalışır. Çalışıp sınava girer. ODTÜ'de Amerikan sistemi, teke tek hoca öğrenci ilişkileri vardır. Biz bu handikabı telafi etmeye çalıştık ve büyük ölçüde başarılı da olduk. İki deneyimden bahsedeceğim. İkincisi daha önemsiz ama birincisi, 12 Eylül'den önce biz 3. ve 4. sınıflarda seminer yapardık.

Hâlâ var.

Seminerler ders ortalamasına girerdi. Şimdi oldu mu yine?

Var, var.

Öyle mi? O bir ara kalkmıştı. Ben emekli olduğum zaman kalkmıştı. Seminerlere asistanlar girerdi. Şimdi de asistanlar mı giriyor?

Hocalar da giriyor. Derse bağlı.

Yani şöyle yapardık. Biz diyelim ki 60 kişilik bir sınıfı 10'ar kişilik 6 gruba bölerdik. Her bir gruba bir asistan verirdik. Ben asistanken kendi grubumla yaptığım çalışmaların bir bölümünden yayın konusu olacak ürünler çıktı. Şimdi de belki oluyordur. Mesela bu takrir sistemini biraz telafi ediyordu. Sonra kalktı. Ondan sonra biraz benim inisiyatifimle İngilizce ekonomi dersi açtık 2. ve 3. sınıflara. Hem İngilizce metinleri hem de iktisat tartışmalarına filan izliyorduk.

Ne zaman yaptınız bunu hocam?

2000 yılı civarında. O da iyi oluyordu. Yani ODTÜ'de öğrenciyle teke tek ilişki daha yoğundu. Bizde daha sınırlıdır. Bölümlere göre değişir. İlişki kurmak

isteyen öğrenciye kapı kapanmaz ama sistemin içinde değildir bu. ODTÜ’de ise, hoca öğrenciden başını kaldıramaz. Onun biraz maliyeti de oldu. Öğrenciye verdikleri zaman bilimsel çalışmalarından çalındı. Ama şimdi ODTÜ bizi geçiyor açıkçası. Özel, vakıf üniversiteleri için bunu söyleyemem; ama benim için ODTÜ önemli bir referans noktasıdır. Yine de cami yıkılmış; ama mihrabı yerindedir Mülkiye’nin. Ayrıca, cami de onarılıyor; zira yeni kuşaktan iyi arkadaşlarımız var...

Umutlusunuz yani.

Tabi. Umutsuz olunur mu? Böyle bir şey mümkün mü? Sizin gibi doğru soruyu soran gençleri gördükçe... Hayatı kavramada da doğru yoldasınız demektir. Cevabı doğru versin veya vermesin, soruları doğru soruyorsunuz. Dolayısıyla iyimser olmamamız için bir sebep yok.

Hocam ben bir şey merak ediyorum. Yeni kuşak öğrenci hareketini nasıl değerlendiriyorsunuz? Özellikle krizden sonraki protesto hareketlerini...

İstanbul’daki IMF-Dünya Bankası karşıtı hareketleri bütün kalbimle destekliyorum. TMMOB, KESK, Türk Tabipler Birliği ve DİSK IMF, Dünya Bankası toplantısına protesto mitingini başlatırken Dünya Bankası ve IMF Başkanları’na yönelik bir açık mektup yayımladılar. O açık mektubu cümle cümle okuyun. Herşeyi, kısa bir metinde söylemişler. Türkiye sosyal mücadeleler tarihine onurla geçecek bir metin yazmışlar diye düşündüm.

DİSK ön plana çıkmış hocam, yazarken. Benim okuduğum yazıya göre DİSK ön plana çıkmış.

Efendim, o yazıyı esas olarak kaleme alan kişinin bizim Fakülteden genç kuşak bir iktisatçı meslektaşımız olduğunu öğrendim ve kıvanç duydum.

Öyle mi?

Evet. Ama şunu gözden uzak tutmayalım. Oradaki dört imzacının özellikle TMMOB ve Türk Tabipler Birliği başkanının o yazının yazılmasına doğrudan katkı yaptıklarına da eminim. Çünkü her ikisi de o kalitede insanlardır. Yani TMMOB’nin, Soğancı ve Gençay Gürsoy. Gençay Gürsoy zaten bizim arkadaşımızdır, yani yol arkadaşımızdır. Aynı mücadele kuşağının insanlarıyız. Fakat her cümlesi doğru seçilmiş bir metine Mülkiye’nin katkı yapmış olması, Cami’nin de onarıldığını gösteriyor bana.

Bu bildiriye de içeren muhalif harekete tabii ki helal olsun denir. Başbakan “dışarıdaki sese kulak verin” diyor. Dışarıdan ses gelmedi ki kulak versinler. Dışarıdaki sesi göz yaşartıcı gazla, şiddetle durdurdular. Ayakkabısını atan gence de helal olsun. Bundan daha güzel bir jest mi olur?

Bu krizin sorumluları arasında küresel mali örgütler de var.

Son otuz yıl boyunca, bilimsel-akademik çalışmalarımın önemli bir bölümü neoliberalizmin teorik dayanaklarıyla, nedenleri ve sonuçlarıyla mücadele metinlerinden oluşuyor. Birkaç örnek vereyim. 24 Ocak kararlarının, baskıcı bir askeri rejimle bağdaşabileceğini öngörerek başından itibaren eleştirenlerden biriyim. 12 Eylül-Özal modelinin bir bütünlük oluşturduğunu; neoliberalizmin demokrasiyle çatıştığını vurguladım. Neoliberalizmin Türkiye dışındaki yansımaları üzerinde çalıştım. UNCTAD’ta Yılmaz Akyüz’le birlikte yaptığımız çalışmaların bir aşamasında Afrika’da yoksullukla mücadele programlarını değerlendiren bir inceleme yaptık. Büyük ölçüde benim kalemimden çıktı. UNCTAD yayınladı. Dünya Bankası’nın yoksullukla mücadele programlarının sahteciliği, içyüzünün boş olduğu, hatta yoksulluğu yaratıp sonra tahribatı bir parça hafifletmesi... hep bunlar var metinde. O kadar açık seçik ortaya koyduk ki, Dünya Bankası yöneticileri müthiş tedirgin olmuşlar. Ama “suskunluk komplosu” uygulayarak açıkça tartışmaya kalkmadılar. Dünya Bankası’nın Türkiye için hazırladığı bir KİT’ler ve özelleştirme raporu vardır. Ben o raporu satır satır didikleyip paçavraya çevirdim. Türkiye’de Sanayileşmenin Yeni Boyutları ve KİT’ler başlığı altında Tarih Vakfı Yurt Yayınları tarafından yayımlanan kitabın bir bölümüdür bu eleştiri. Türkiye’de KİT sisteminin çökertilmesi için yazılan rapor geniş bir bilgi tabanına dayanıyor. Ama bu bilgi kötüye kullanılıyor, deforme ediliyor, kendi amaçlarına hizmet etmek için bir silah haline dönüştürülüyor. Bunları açık seçik teşhir ettim. Raporun yazılmasına bir veya iki Türk de katkı yapmış. Bir tek cevap yazmaya cesaret edemediler. Bu da sadece cesaretsizlik değil, aynı zamanda suskunluk komplosudur. Tartışma platformuna çıkamazlar.

Zaman zaman bizim eleştirilerimize “ideolojiktir” diye tepki gösterirler. Sen ideolojiden yoksunsan saman gibisin; bitkiden farkın yok demektir. İdeolojilerin tartışılması zordur. Ama bilgileri tartışalım. Sen dünyaya sermayenin hâkim olmasının iyi bir şey olduğunu; insanlığa refah getireceğini ileri sürüyorsun. Ben de aksine emeğin ve mazlum milletlerin gönençlerinin senin reçetenle çatıştığını söylüyorum... Bu iki savın tartışacağı ortak zemin nedir? Kullandığın bilgiler yanlıştır. O zaman, senin reçetenin dünyaya egemen olduğu tarihin öncesi ve sonrasını, büyüme hızları ve gelir dağılımı göstergeleri açısından karşılaştıralım; bakalım kim haklı çıkacaktır.

Mesela özelleştirmeciler ne diyorlar? “KİT’ler verimsizdir, etkin değildir, zarar yaptıkları için topluma yükütlüdür.” Burada bir cümlede üç ayrı önerme vardır ve her bir savı tartışmak için apayrı tanımlar ve değerlendirme ölçütleri oluşturmanız gerekir. Biz sözünü ettiğim çalışmada ve onu izleyen bir başka araştırmada bunları yaptık ve özelleştirmeci savları çökerttik. Kavramları düzgün tanımlamazsanız bilimsel tartışma olmaz; geyik muhabbeti olur. Gel tartışalım o zaman. Özelleştirme furyasının ardında yatan gerçek nedenleri bu tartışmalarla ortaya çıkardık.

ANAP döneminde başladı asıl olarak bunlar galiba.

Evet Turgut Özal ile başlayan dönem... Turgut Özal çok fazla yapmadı çünkü vakti yetmedi. Sonra Tansu Çiller hızlandırdı. Dünyada son sosyalist ülke Türkiye diye bir slogan da attı. Ondan sonra adım adım ilerledi.

Biz bunlarla sabah akşam tartıştık. Mecburen tartışıyoruz; çünkü toplumun, halkın, kaderini belirleyen bir saldırı söz konusu. Şimdi bu durumu doğru algılayıp “Defol IMF” diye sokaklara çıkanlara da bütün kalbimle destek veririm. Fizik gücümüz ve kemale eren yaşımız sokakta onlarla saf tutmaya müsait değil; ama kalben ve fikren onlarla beraberiz.

Ağzınıza sağlık hocam. Çok teşekkür ederiz.